

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 847

מסכת נדרים פ"ד - צ' ♦ כלים ז', ה' - ה', ב'

בס"ד, א' אלו תשע"ה

השבוע בגליון

- ♦ הנוהג הנכון בחלוקת כספי מעשר
- ♦ אדם שנשבע לשקר שהוא פולני
- ♦ ישבע, ישקר, וישאל על שבועתו
- ♦ היהודי שבאמצע החודש הפר נדר של סוף החודש

- ♦ טבל ותרומה, איסורים שונים או איסור אחד?
- ♦ מהות איסור אכילת טבל
- ♦ מעשר כספים לקרובים זקקים
- ♦ "קעסט" ממעשר כספים

דבר העורך

השבוע נציג בפניכם סיפור קצר מתוך הסיפורים שהצטברו על שולחן המערכת, והזמנה אחת.

כשלימוד בטלפון הוא מסירות נפש

לפעמים אנו שומעים או קוראים סיפורים מדורות עברו, אי שם בעיירות שכוחות, עם פריצים זועמים שמגלבים בידיהם, ומביעים השתאות נוכח מסירות נפשם של אבותינו, אשר לא זנחו את התורה הקדושה ולמדוה בצר ובמצוק.

לפני שנים אחדות ביקר בארץ ישראל הרב אברהם ענטבי שליט"א, נשיא קהילת שובה ישראל בבואנוס איירס שבארגנטינה. בשהותו בארצנו הוא הגיע למשרדי מאורות הדף היומי וביקש לספר את המעשה הבא, שהוא נושא עמו מילדותו:

אבי, ר' דוד ז"ל, היה גם כן נשיא קהילת שובה ישראל.

לפני כארבעים שנים, בתקופת המהפכה הצבאית בארגנטינה, קשה היה להסתובב בלילות ברחובות, כל שני אנשים שהלכו יחד - נעצרו ועוד כהנה וכהנה. באותה תקופה היה אבי ז"ל לומד כל ערב עם הרב יוסף אוחנא שליט"א, כיום רב בחיפה בקרית מוצקין. באחד הלילות הלך אבי לבית הכנסת ושוטרים חמושים עצרו אותו ואמרו לו שאינו יכול לעבור ברחוב של בית הכנסת, "חזור הביתה אם אינך רוצה להיעצר".

דף פד/ב קסבר ספקו אינו טבל

טבל ותרומה, איסורים שונים או איסור אחד?

הספר אתון דאורייתא של הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, ידוע ומפורסם בין לומדי התורה בחידושי התורה המפולפלים שבו. במאמר שלפנינו נטעם מחקירה מרתקת שהוא מציב, ותוך שהוא טובל את עטו במשנה, בגמרא ובפוסקים הוא מוצא סימוכין לאחד מצדדיה בכל חלקי התלמוד (שם כלל ב).

זההרתנו תורה בשני איסורי אכילה של יבול הגדל בארץ ישראל:

א. יבול שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות אסור באכילה לכל. טבל.

ב. לאחר שהופרשה התרומה, הרי היא מותרת לכהנים אך לישראלים היא אסורה.

מהות איסור אכילת טבל: הבה נחקרה. מהי מהות איסור אכילת טבל. האם איסור גרידא הוא, שאין לאכול פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, או שמא כל איסורם נובע מן העובדה שלפני הפרשת התרומה והמעשרות יש לפנינו בלילה של חולין ותרומות ולא נתברר מי הוא התרומה ומי הוא החולין, לפיכך אסור לאכול את כל הפירות כי תרומה מעורבת בהם. מעתה, לאחר הפרשת התרומה הוברר מי הם הפירות שקדושת תרומה עליהם והם נותרים באיסורם...

שמה תאמר, חקירה זו מה השלכות יש לה? ובכן, כידוע חובה לברר את מעמדו של כל אחד מאיסורי התורה, כי במקרים מסויימים שאדם נאלץ לעבור על איסור, עליו להעדיף את האיסור הפחות חמור. בצדדי חקירה אלה תלויה חומרת איסור טבל במקרים מסויימים, כפי שיוסבר בהמשך המאמר, אך תחילה נתמקד בהוכחותיו של האתון דאורייתא לאחד הצדדים.

לכאורה, מצדד רבי יוסף ענגל, הדעת נותנת כצד השני, שאיסור טבל ואיסור תרומה יסודם באיסור אחד, שהרי עונש זהה לאוכל טבל ולישראל האוכל תרומה - מיתה בידי שמים. נראה, איפוא, כי מקור אחד לשני האיסורים.

סיוע איתן לדברים מביא רבי יוסף מרש"י במסכת יבמות (פ"א ד"ה מה תרומה טובלת). רש"י אומר כי האוכל מן הטבל חייב מיתה מפני שלפני הפרשה מעורבת תרומה בפירות והרי הלכה היא שישראל שאכל תרומה חייב מיתה. כלומר, מדברי רש"י מתחדדים הדברים שכל איסור טבל נעוץ בכך שאסור לאכול תרומה. ואילו בעלי התוספות (שם) מקשים על אתר, מדוע, איפוא, כהן האוכל טבל חייב מיתה? הרי תרומה - לכהנים היא! נמצא, איפוא, כי רש"י תומך בצד השני ובעלי התוספות אינם מקבלים זאת [האתון דאורייתא מסביר את דעת רש"י כי תרומה לכהנים - אכן! אך רק לאחר שהופרשה על ידי הבעלים, לפני כן הרי הם ככל ישראל שאסורים בה. כלומר, התרומה שייכת לגבוה, לקב"ה, והוא הורה שהכהנים יאכלו את מה ששייך לו: "משולחן גבוה קאכלי", כמבואר ברמב"ם, ורק עם הפרשה הותר לכהנים לאכול את התרומה].

צעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ב' באלול תשכ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בניו **דוד ושלמה יפה** שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת **דבורה הפטקה** ע"ה
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע ה' באלול התשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה
ב"ר יחיאל ז"ל
נלב"ע ה' באלול תש"ע
תנצב"ה
הונצחה ע"י בעלה ידידו
הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל
נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

שתי הוכחות מופלאות מביא רבי יוסף ממסכתנו לשיטת רש"י.

בסוגייתנו נחלקו אמוראים בדעת התנאים אם פירות שלא הופרש מהם מעשר עני הרי הם "טבל" האסור באכילה. את הדעה המקילה מסביר הר"ן (ד"ה קסבר - ובעיני נראה) בכך שהרי גם לאחר הפרשת פירות כמעשר עני, הפירות שהופרשו מותרים באכילה לכל אדם, וממילא אין כל עילה לכך שלפני הפרשתם כל הפירות יהיו טבל. הר"ן מוסיף ואומר כי גם החולקים וסוברים שפירות שלא הופרש מהם מעשר עני הם "טבל" אין זה אלא מפני גזירת הכתוב מיוחדת. הרי לנו הוכחה בוחקת שהר"ן סובר כצד השני, שכן לפי הצד הראשון עילת איסור טבל נעוצה בכך שלא קויימה מצוות התורה להפריש את הדרוש, בלא התייחסות לטיב ההפרשה אם תהא אסורה לישראלים לאחר ההפרשה אם לאו.

המעייין ברמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק י' הלכה כ') ימצא כי הוא פוסק שרק האוכל טבל שלא הופרשו ממנו תרומה ותרומת מעשר מתחייב מיתה בידי שמים, אך אם אלה הופרשו ורק יתר המעשרות לא הופרשו ממנו, הרי הוא עובר איסור אך אינו נענש במיתה בידי שמים. פסיקתו הולמת את דברי הר"ן שמקור איסור אכילת טבל שלא הופרשה ממנו תרומה, הוא משום איסור אכילת תרומה ולפיכך ענשו מיתה בידי שמים כעונש האוכל תרומה, ולפיכך רק באכילת טבל שלא הופרשה ממנו תרומה נענשים מיתה בידי שמים.

עתה גם פרושה לפנינו היטב ההשלכה ההלכתית העולה מבין שני צדדי החקירה. אם איסור טבל נובע מכך שכל עוד לא הופרשו תרומות ומעשרות כדינם אסור לאכול את הפירות, אין, איפוא, הבדל בין פירות שלא הופרשו מהם תרומה לבין פירות שרק מעשר לא הופרש מהם - דין שניהם מיתה בידי שמים. ברם, אם מקור איסור אכילת פירות שלא הופרשה מהם תרומה הוא מפני התרומה שבהם - רק על טבל מסוג זה נענשים במיתה בידי שמים, כדינו של אוכל תרומה, אך לא על אכילת טבל שרק מעשרות לא הופרשו ממנו.

הוכחה נוספת מביא רבי יוסף מתחילת מסכתנו, ויאה לעיין בדברים לקראת סיום המסכת. אדם יכול לאסור חפץ מסויים באמצעות נדר באמרו: "חפץ זה אסור עלי כ...". בדף יב/א מבהירה הגמרא כי עליו להתפייס את האיסור בחפץ אחר שגם איסורו נעשה בידי אדם ולא בחפץ שאיסורו בידי שמים. וכגון, יאמר: "ככר זה אסור עלי כקרבן", שהרי איסור ההנאה מקרבן הוא איסור שאדם יוצר בעצמו על ידי הקדשתו, אך אם יאמר: "חפץ זה אסור עלי כגמל, חזיר וכדומה", לא חל נדרו כי איסור זה אינו נעשה בידי אדם. אחת הדוגמאות שמביאה הגמרא לאיסור שנעשה בידי שמים הוא האומר "כחלת אהרן וכתרומתו - מותר". כלומר, האומר "ככר זה אסור עלי כתרומה" - אין נדרו חל.

השאלה המתבקשת היא, הן תרומה היא איסור שאדם יוצר במו פיו בעת שהוא מפרש תרומה! בעלי התוספות והרא"ש מיישבים על אתר כי התרומה אסורה בידי שמים זה מכבר, כי איסורם של פירות טבל נובע מכח העובדה שתרומה וחולין מעורבים לפנינו...

הרי לנו חבל ראשונים המצדדים שאיסור טבל נובע מכך שכבר עם התחייבות הפירות בהפרשת תרומות ומעשרות חלה בהם קדושה זו אלא שבעל הבית הוא המברר אלה פירות יהיו תרומה, אלה מעשר ראשון וכן על זה הדרך.

דף פד/ב כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית

מעשר כספים לקרובים נזקקים

בגמרתנו אנו למדים כי את מצוות מעשר עני [החלה בשנה השלישית והשישית לשנות השמיטה, במקום מעשר שני], אפשר לקיים בשני אופנים הנלמדים משני פסוקים סותרים:

א. בעל הבית מניח את המעשר בשדהו ואין לו זכות לעכב את המעשר עבור קרוביו, אלא הוא חייב לתת פירות [כדי שיעור שביעה] לכל עני העובר ליד שדהו, כדברי הפסוק (דברים יד/כח) "והנחת בשעריך", ואף אם בעל השדה בעצמו עני עליו לנהוג כן.

ב. בעל השדה בו גדלו הפירות, מחלק אותם לעניים כראות עיניו, ונתונה לו הזכות לעכב את המעשר לקרוביו העניים, כדברי הפסוק (דברים כו/י) "ונתת ללוי", ממנו למדים כי זכות הנתינה שייכת לבעל הבית.

הראשונים (ר"ן, רא"ש ותוספות) מבארים, כי שני הפסוקים אינם סותרים זה את זה, אלא האחד עוסק בימות הגשמים והאחר בימות החמה. שכן, בימות הגשמים אם יותיר בעל הבית את פירות המעשר בשדהו, עלולים הם להתקלקל ולפיכך עליו להכניסם לביתו, ובאופן זה אמרה התורה שלאחר שהפירות כבר נמצאים בביתו, הוא רשאי לחלקם כראות עיניו. אולם בימות החמה עליו להותיר את פירות המעשר בשדהו, ולא ניתנה לו הזכות למנוע מעניים לקחת מהמעשר כדי ליתנו לקרוביו.

ברם, כתב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק ו' הלכה י"א), שאף בימות החמה, בהם עליו להותיר את הפירות בשדה ולהניח לעניים ליטול מהם, רשאי הוא להפריש מחצית מן הפירות לטובת קרוביו העניים [בדין זה נחלקו אחרונים, אם רשאי בעל הבית לחלק מראש את הפירות, אף על פי שעל ידי כך לא יוותרו פירות במידה מספקת לכל העניים, או שמא לאחר שכבר חלפו העניים ליד שדהו וכל אחד מהם קיבל פירות כדי שביעתו, רשאי בעל הבית לתת לקרוביו מחצית מן המעשר דרך אמונה על הרמב"ם, שם ס"ק ל"ז].

"קעסט" ממעשר כספים: החתם סופר זצ"ל (שו"ת יו"ד סימן רל"א) מכריע שאלה מעניינת שהופנתה אליו, לאור פסקו של הרמב"ם. בחור מופלג בתורה וביראת שמים בא בקשרי שידוכים עם בתו של תלמיד חכם בקי בש"ס ובפוסקים. עז היה רצונו של אבי החתן שבנו ישהה סמוך לחותנו וילמד תורה ממנו, אלא שאבי הכלה עני היה ולא היה ביכולתו לפרנס את הזוג הצעיר. משראה זאת, התחייב אבי החתן להפריש מהונו "ג' זהב

אני זוכר שאבי חזר הביתה, ולפתע צלצל הטלפון, על הקו היה הרב אוחנה ששאלו מדוע אינו מגיע ללמוד. אבי הסביר לו את המצב ואז אמר לו הרב אוחנה: "הבה נמסור נפש ללימוד תורה - נלמד בטלפון!" צריך להבין שבאותה תקופה מי שהיה משוחח ארוכות בטלפון היה מסתכן בחקירות צולבות של סוכנים חשאיים וגלויים, במהלכן היה עליו להסביר מדוע דיבר כה ארוכות, עם מי? על מה? ועוד כהנה וכהנה. כל ימי לא אשכח את אבי לומד ארוכות בטלפון מתוך מסירות נפש ללימוד התורה הקדושה.

המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה, כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף פט/א ונדר אלמנה וגרושה

עליה' - ניתן להתרה

פשט מעניין בפסוקי התורה מופיע בספר משך חכמה.

נדר אלמנה וגרושה נאמר שכל שאסרה על נפשה "יקום עליה". הביטוי עליה מופיע רק כאן ולא בשאר הנדרים המוזכרים כאן. מדוע? טומאתו עלי' אומרת הגמרא בזבחים (מ"ג) בא לומר שיש לו טומאה היכולה לחלוף (בטבילה במקוה); עלי' ולא בו ממש.

אף נדר אלמנה וגרושה הוא עליה' בלבד, שניתן להתירו בהפרת חכם. לא כן נדרי בת ואשה שלדעות שונות רק הבעל מיפר, ואין להם התרת חכם. נדריהם אינם עליהם" כנדר אלמנה וגרושה שנדרה עליה' בלבד והוא חולף ועובר בהתרת חכם...

דף פט/ב אתא רב אחא בר רב הונא ושבייה

נדרו של דוד והתרתו

בגמרא מסופר על אדם שנדר כי אם ישא אשה לפני שירבה בלימוד תורה - יאסר בכל הנאות העולם. אי אפשר היה להתיר את נדרו, כיוון שאפשר להתיר נדר רק לאחר שהוא חל, והרי נדרו שלא ליהנות מהנאות העולם הזה יחול רק לאחר שיתחתן... בא רב אחא והטעהו לאמר כי הוא רשאי להתחתן ומיד אחר כך נטלו להתרת נדרים.

החתם סופר (כאן) מבאר בכך את שאירע עם דוד המלך ע"ה.

נתן הנביא בא לדוד ואמר לו כי הוא יכול לבנות את בית המקדש, אך כפי שמסופר בנביא (שמואל ב/ז): "ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר. לך ואמרת אל עבדי דוד, כה אמר ה', האתה תבנה לי בית לשבתי?". מדוע הקב"ה הניח לנתן לומר לדוד שהוא יבנה את בית המקדש ורק אחר כך הורה לומר לדוד שהוא לא יבנהו?

לפי שדוד המלך נשבע שלא יבוא בביתו ולא יעלה על יצועו עד אשר ימצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב. כוונת נדרו היתה שאם יתן שינה לעיניו על

מינץ בכל שבוע לכלכלת בנו ורעייתו. לימים פחת היקף עסקיו של אבי החתן וקשתה עליו המשמיה. שאלתו היתה, האם יוכל לעמוד בהתחייבותו על ידי שיעניק לבנו את **כספי המעשר** מרווחיו וכך יעמוד בדיבורו.

החתם סופר [שהשאלה הגיעה אל מקום הבראה בו הוא שהה לצורכי רפואתו, כפי שניתן ללמוד מדברי הפתיחה: "יקרתו הגיעני פה אני בן כפר **עוסק ברפואות**"] השיב, כי הדבר תלוי בכוונתו של האב בעת שהבטיח לזון את בנו. שכן, אם באותה שעה לא התכוון להשתמש בכספי המעשר לצורך זה, אזי אינו רשאי לעשות כן עתה, שהרי נמצא פורע את חובו מכספי מעשר. אולם, אם מתחילה היתה דעתו להפריש מכספי המעשר למטרה זו, רשאי הוא לנהוג כן.

הנוהג הנכון בחלוקת כספי מעשר: אלא שמוסיף החתם סופר, שכפי שלמדנו לגבי בעל הבית שפירותיו נמצאים בשדה שאינו רשאי להפריש עבור קרוביו רק **מחצית** מן הפירות, כמו כן במעשר הכספים: "מהיות טוב יחלק המעשר ויתן חציו לעניים" והשאר יתן לבנו. וכן כתבו שאר הפוסקים (דרך אמונה מתנות עניים פרק ז' ס"ק ק"ז) שהמנהג הנכון הוא לחלק את כספי המעשר, חציו לבני המשפחה הנזקקים, והשאר לעניים אחרים. אמנם, כתב בדרך אמונה (שם) בשם החזון איש זצ"ל, שאדם שקרוביו נזקקים ביותר לצדקה, מותר לו לכתחילה לתת להם את כל כספי המעשר, אך יש להדגיש, שהיתר זה נאמר רק לגבי כספי מעשר פרטיים של כל אדם, אולם, גבאי צדקה שברשותו כספים לחלוקה, אינו רשאי לנהוג כן, ועליו להיזהר שלא להרבות בנתינת כספים לקרוביו מאשר לשאר נזקקים.

דף צ/א ושרקיה טינא

אדם שנשבע לשקר שהוא פולני

היה זה לפני שמונים ואחת שנים, בשלהי שנת תרצ"ד. ימים אחדים לפני ראש השנה ישב בביתו הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, בקלצק, בה כיהן כראש ישיבה וניסה לטכס עצה לסייע לבחור ישיבה. הלה חפץ ללמוד באחת הישיבות בפולין, אך מפני שלא היה יליד פולין לא הורשה להגר אליה מארץ מולדתו. לפיכך הבריח את הגבול עם דרכון מזויף בו נכתב כי הוא יליד ברנוביץ שבפולין. כאשר ביקש לצאת את גבולות פולין נתפס על ידי השלטונות אשר דרשו ממנו תעודת לידה... זו לא היתה ברשותו והשלטונות העמידו בפניו אפשרות אחרת: השבע שכל מה שתאמר הוא אמת ואז תצהיר כי אתה יליד פולין.

אם יעשה כן, הרי יעבור על שבועתו!

ישבע, ישקר, וישאל על שבועתו: הועלתה עצה כי הלה ישבע, אחר כך יעבור על שבועתו ויצהיר כי הוא אזרח פולין, ומיד אחר כך ילך לחכם וישאל על שבועתו ונמצא עוקרה מלמפרע. רבי אהרן שלל עצה זו תוך שהפך בדברים ונימק את הכרעתו (שו"ת משנת רבי אהרן סימן ל'), כדלהלן.

לבטל את הנדר אצל חכם שאסור לו ליהנות ממנו: הרמב"ם (הלכות נדרים פרק ז' הלכה ט') פוסק כי מי שאסר על עצמו ליהנות מבני עיר מסויימת אינו רשאי לבוא לפני אחד מחכמי העיר שיתיר לו את נדרו, מפני שעצם הזדקקותו לחכם מבני העיר היא עבירה על הנדר. לכאורה, מדוע אסור הדבר? הן בו ברגע שהוא מזדקק לחכם בכך שהחכם מתיר לו את הנדר, הרי הנדר מותר למפרע ונמצא שלא עבר על איסורו? ברם, אין לנו אלא את מה שלפנינו באותה שעה, וכל עוד הנדר בתוקף אין הוא רשאי לעבור עליו, אף על פי שאחר כך יתברר שהנדר לא היה תקף. מעתה, על אחת כמה וכמה שאדם אינו רשאי להשבע לשקר מתוך כוונה להשאל בעתיד על השבועה ולבטלה.

הרמב"ם, אוסר, איפוא, לעבור על נדר אפילו אם העבירה על הנדר נעשית ברגע הפקעתו! שהרי אם לבסוף החכם לא יתיר את נדרו - לא נהנה הימנו, ואם יתיר לו את נדרו - יוברר כי לא היה אסור לו ליהנות הימנו. קל וחומר בן בנו של קל וחומר שלדעת הרמב"ם הנודר אינו רשאי לעבור על נדרו בהסתמך על כך **שעוד מעט** יותר נדרו.

אולם, שיטתו אינה מוסכמת ללא עוררין. בלימוד סוגייתנו מתברר כי הראשונים נחלקו בדבר. גמרתנו מספרת על אדם שחפץ להרבות בלימוד תורה וחשש שאם ינשא לפני שירבה בלימוד תורה, הנישואין יפריעוהו ללמוד ולפיכך נדר שיאסר בכל הנאות העולם אם ישא אשה לפני "שילמוד כל התלמוד" (מאירי), אך הדבר לא עלה בידו. הגמרא מספרת כי רב אחא השיאו אשה ומיד "**שרקיה טינא**" - טחו בטיט - והביאו לפני רב חסדא שיתיר את נדרו, כי כל עוד לא התחתן - נדרו לא חל, ואין אפשרות להתיר נדר שעדיין לא חל.

מדוע רב אחא טחו בטיט? הראשונים נחלקו בפירוש הגמרא. הר"ן מפרש שטח את בגדיו כדי שיכירו בו שהוא זקוק להתיר את נדרו לאלתה, כדי לכבס את בגדיו ועליו ליהנות מן הבריות. ואילו הרא"ש והמאירי מפרשים כי רב אחא טח את **גופו** בטיט חלף בגדיו, כי אסור היה לו ללבשם מפאת הנדר עד אשר יותר נדרו, שהרי נדר שלא יהנה מכל הנאות העולם הזה!

הר"ן אשר לא פירש כך, סבר, איפוא, כי החתן רשאי היה ללבוש את בגדיו ולא חוייב להסירם, מפני שידע כי נדרו יופר עוד מעט קט למפרע. ואילו הרא"ש והמאירי סוברים כדעת הרמב"ם, כי כל עוד הנדר בתוקף, אין הנודר רשאי לנהוג בו היתר, אפילו יודע שהנדר יותר.

הדבר שנוי, איפוא, במחלוקת ראשונים, ולפיכך אין להתיר לעשות כן [עיי"ש שהוכיח מדברי הגר"א בביאורו לשולחן ערוך שהדבר שנוי במחלוקת ראשונים זו. אולם בבית מדרשנו העירו כי הר"ן מפרש שאסר על עצמו **הנאות הבריות**, ולא **הנאות העולם**; מעתה אין כל הוכחה מפירושו של הר"ן, שהרי לשיטתו אין כל עילה לכך שיפשיט את בגדיו שכן לא נדר שלא יהנה מן העולם הזה. עיי"ש עוד מה שהוכיח מדברי הראב"ד שבאופן זה אין אפשרות להתיר כלל את שבועתו לאחר שעבר עליה].

יצעו לפני שיבנה בית המקדש - הוא אוסר את ביתו עליו שלא יבוא לביתו. את נדרו זה אי אפשר היה להתיר עד שיחול - עד שישן בביתו... לפיכך תחילה הניח הקב"ה לנתן להטעות את דוד כי הוא יבנה את בית המקדש. דוד הלך, איפוא, וישן על יצועו. הנדר חל ואז אפשר היה לבטלו...

דף צ/א לא יחל דברו

שכר הנזהר בדיבור

אמר בעל עבודת ישראל:

מי שנזהר בדיבורו ואינו מחללו - מתקיים בו המשך הפסוק "ככל היוצא מפיו יעשה"; צדיק גוזר והקב"ה מקיים... (מעיינה של תורה, מטות).

לעילוי נשמת

הר"ר **אלתר רוזנבוים** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע א' באלול תשס"ט
מרת **שרה יהודית רוזנבוים** ע"ה
ב"ר חיים שמעון זומר ז"ל נלב"ע ב' באלול תשכ"ח
מרת **חיה רחל הבר** ע"ה
ב"ר דוד צבי ז"ל נלב"ע ג' בתשרי
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת **הבר ורוזנבוים** שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **אפרים אהרונוף** ז"ל
בן מרת מיכל ע"ה נלב"ע ל' באב תשי"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה קרופניק** ע"ה
ב"ר משה ז"ל נלב"ע א' באלול תשי"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י ידידנו הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחיל

לעילוי נשמת

הר"ר **זאב פרומר** ז"ל
ב"ר שאול דב ז"ל נלב"ע ה' באלול תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה אדלר** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע א' באלול תשנ"ו
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמואל אדלר** הי"ו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול תשנ"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

דף צ/א אבל בשאלה דברי הכל אין חכם מתיר כלום א"כ חל נדר
היהודי שבאמצע החודש הפר נדר של סוף החודש
מעשה שהיה כך היה.

לפני למעלה ממאתים וחמישים שנים נהג יהודי אחד להתענות מידי
ערב ראש חודש, ועקב כך היה הדבר עבורו לנדר, כתקנת חכמים שמנהג
של מצווה שנהגו בו פעמים אחדות אין לסור ממנו בלא התרת נדרים.
חודש אחד תקפתו מחלה והוא ידע כי בהגיע ערב ראש חודש לא יוכל
להתענות ולפיכך בבוא אחד החכמים אל ביתו כדי לבקרו ביקש ממנו
שיתיר לו את נדרו. החכם נענה לבקשתו - ותהום העיר.

אין להפר נדר לפני שיחול: מיד כשהתפרסם דבר המעשה, היו שטענו
כי מעשהו של התלמיד חכם מפר הנדר סותר לאמור בסוגייתנו. שהנה,
בגמרתנו מפורש שאין אפשרות להתיר נדר לפני שיחול! לפיכך אין
אפשרות להתיר נדר זה אלא בערב ראש חודש - לאחר שכבר חל.

אין לפנינו מאות נדרים, אלא נדר אחד: ובכן, עוד בטרם נברר הלכה
זו וגדריה, יש לדעת כי היא אינה נוגעת כלל ועיקר למקרה דנן ואין
ממש בטענה זו. הגע עצמך, אם מתענה זה היה מבקש לבטל את נדרו
מלכתחילה מפני שהוא מתחרט עליו, כלום היה עליו לערוך מאות
התרות נדרים - כמניין ערבי ראשי החדשים שהוא אמור לחיות? כלומר,
נדרו להתענות בערבי ראשי חדשים הוא נדר אחד הכולל את כל ערבי
ראשי החדשים שיהיו בימי חייו, ואין כאן נדר לכל ערב ראש חודש.
מעתה, לו אמנם היה נודר את נדרו ומבקש להפירו עוד בטרם צם פעם
אחת, היה מקום לטעון שאין להפר נדר לפני שחל, אך יהודי זה הרי כבר
צם פעמים אחדות בערב ראש חודש, נדרו כבר חל, והוא רשאי להפירו
בכל עת שיחפוץ, לאו דווקא בערב ראש חודש.

רבי יהודה עייאש, מגדולי רבני אלג'יר שבמרוקו, בימים ההם, אשר
המקרה הופנה אליו (שו"ת בית יהודה חלק ב' סימן צ"ז), טען כי גם לו היינו
דנים כל ערב ראש חודש כנדר נפרד, עדיין לא היה צורך להמתין עד ערב
ראש חודש כדי להתירו, כדלהלן.

על אודות ההלכה המבוארת בגמרתנו, והנדרשת מן הפסוק, כי אין
להפר נדר שעוד לא הגיע הזמן לקיימו, נחלקו ראשונים. יש הסוברים כי

דין זה תקף בכל נדר מכל סוג שהוא, ויש הסוברים כי רק נדר שחלותו
מותנית בקיומו של **מאורע** מסויים אי אפשר להפר עד שיחול בפועל, אך
אפשר להפר נדר התלוי בזמן, וכגון: הנודר "בית זה אסור עלי מראש חודש
ניסן" אפשר להפר לו את הנדר עוד לפני ראש חודש ניסן, אך הנודר "בית
זה אסור עלי אם יארע כך וכך", אי אפשר להפר את נדרו עד שיארע כך
וכך (ראה ר"ן תחילת דף צ/ב; שו"ת הר"ן סימן נ"א; רמב"ם הלכות שבועות פרק ו' הלכה
י"ד; ראב"ד שם; רשב"א - הובאו בשו"ת הרשב"ץ חלק א' סימן קנ"ה).

מהו טעמם של הראשונים המחלקים בין שני סוגי הנדרים? מדברי
הנודע ביהודה (שו"ת, תניינא אהע"ז סימן נ"ד) עולה כי כה טעמם: ברור
לכל כי כבר **היום** אסור לנודר לאכול מחר את המאכל שאותו אסר על
עצמו, וכבר היום אסור לו להכנס מחר לבית שממנו הדייר עצמו, אף
על פי כן קבעה התורה שאין להפר נדר זה אם הוא מותנה בקיומו של
אירוע מסויים, מפני שיתכן שהאסור לא ימומש לעולם, אם המאורע
לא יתקיים. שונה הוא נדר התלוי בזמן בלבד, אפשר להתייחס אליו כמי
שחל כבר עכשיו ליום פלוני, שהרי זמן זה בא יבוא בלא כל ספק.

להלכה פוסק השולן ערוך (יו"ד סימן רכ"ח סעיף י"ז): "אין מתירין הנדר עד
שיחול. הא כיצד? הרי שנשבע שלא יאכל בשר שלושים יום מראש חודש
אייר, וניחם, אינו נשאל עד שיכנס ראש חודש אייר". השולחן ערוך פוסק,
איפוא, כדעות המחמירות, שכל נדר עתידי אינו בר-הפרה עד שיחול.

אף על פי כן, כותב רבי יהודה עייאש, עלינו להבדיל בין נדרים שתקפם
מן התורה לבין נדרים שתקפם מדרבנן. ראשית, יתכן שלא נאמרה הלכה
זו, שאין התרה עד שיחול הנדר, אלא בנדרים שתקפם מדאורייתא, אך
לא כן בנדרים שתקפם מדרבנן. זאת, ועוד: גם אם נדרים מדרבנן אין
אפשרות להפר בטרם חלו, אפשר להקל ולסמוך על הפוסקים החולקים
וסוברים שגם נדרים מן התורה אפשר להתיר, אם אינם תלויים במאורע.
מעתה, הן נדרו של האדם שבו עסקנו, אינו נדר מן התורה שהרי הוא
מעולם לא נדר להתענות בערב ראש חודש אלא כך נהג, וחז"ל הם שקבעו
שמנהג קבוע זקוק להתרת נדרים. לפיכך נדר מסוג זה אפשר להקל
ולהתירו גם אם הוא עתידי כי אינו תלוי במאורע אלא בזמן בלבד.

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*
או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il